

ICONOGRAFIA SFÂNTULUI FLORIAN PE MEDALIOANELE STEAGURILOR ISTORICE. STUDIU COMPARATIV

Hedy M-Kiss*

Cuvinte cheie: *Steag istoric, medalion pictat, pompier, potcovar, Sfântul Florian, conservare-restaurare.*

Keywords: *Historical flag, painted medallion, fire-fighter, farrier, Saint Florian, conservation-restoration.*

Iconography of Saint Florian on the Medallions of Historical Flags. Comparative study

(Abstract)

In this paper, the author presents a comparative study on the medallions of 9 historical flags of fire-fighters, wheelwrights and farriers from different towns in Timiș County. The iconographic study of the medallions, exclusively those dedicated to the spiritual patron, Saint Florian, contains data about the morphological structure of composition, the symbolic elements represented, chromatic, execution technique and the current state of conservation according to age, functional wear and way of preservation.

Saint Florian is associated, in the Central and Eastern Europe, with the extinction of fire. The Saint is depicted in clothing of a Roman centurion commander (company), holding a red flag in a hand and with the other one pouring water from a wash tub on a building in flames. Only in three localities from Banat is found the statue representing Saint Florian: Jimbolia, Aradul Nou and Zădăreni. The civil volunteer fire-fighters brigade (Önkéntes Polgári Tűzoltókar) from Arad, the first one of its kind in Banat, established in 1861 among its rules, that the fire-fighter flag must depict Saint Florian as well as the text „Egy Mindnyájunkrt, Mindnyájant Egyért” (*One for All, All for One*).

Introducere

Cercetarea steagurilor istorice, *vexilologia*, este rară în țara noastră,¹ fiind susținută de către istorici și critici de artă. Afirmatia se justifică, într-un fel, prin faptul că asemenea piese de patrimoniu cultural național s-au păstrat în număr relativ redus. Ele fac parte din patrimoniul cultural național și se află în proprietatea muzeelor, bisericilor, primăriilor, asociațiilor de profil și persoanelor particulare.

Se poate pune întrebarea: steagurile istorice sunt obiecte de artă? Din punct de vedere tehnic obiectul este realizat din mai multe elemente complexe, componente realizate parțial, sau integral de către artiști consacrați. Părerea specialiștilor privind acest aspect menționat anterior este diferită. Părerea mea este că aceste obiecte, care ocupă un loc de onoare atât în spațiile expoziționale, cât și în biserici, sunt o împletire fericită între arta decorativă aplicată (design textil) și artele vizuale.

Steagurile sunt caracterizate prin unicitate, fiind purtătoare ale unor mesaje complexe, de sinteză, exprimate printr-o suită de simboluri și nu de puține ori cu posibilități de cercetare hermeneutică². Așadar, putem afirma că avem de a face cu obiecte de artă³.

² Fiecare piesă s-a considerat a fi unicat, iar simbolurile ilustrate erau reprezentative pentru o idee, o preocupare sau ceva caracteristic și reprezentativ pentru comunitatea comanditară. Bogăția de simboluri, semne și inscripții face ca vexilologia să se înrudească cu o altă știință auxiliară a istoriei și anume cu heraldica.

³ Din punctul de vedere al artistului restaurator ele sunt catalogate ca piese textile de excepție, deoarece acest tip de material din structura steagurilor este cel mai vizibil fiind și ornamentat. Alcătuirea unui steag este însă mult mai complexă. Pe lângă materialul textil, mai menționăm hampa, din lemn, vopsită și ornamentată cu plăcuțe metalice personalizate, pe care au fost gravate numele celor care au luat parte și au cotizat la sfințirea steagului. Vârful hampei este din metal neferos, gravat sau turnat. Ciucurele, lezarda și franjuriile au în compoziția lor fire textile și metalice, de regulă sunt din alamă sau sunt aurite, eventual argintate. La fiecare steag a fost atașat, de la bun început, câte o panglică ornamentală denumită și eșarfă pe care a fost inscripționată prin brodată

* Universitatea de Vest Timișoara, Facultatea de Arte și Design, Departamentul Arte Vizuale, Strada Oituz, nr. 4, Timișoara 300086, e-mail: hedy.m@e-uvt.ro.

¹ Mureșan - Szemkovics 2018.

În această lucrare dorim să atragem atenția asupra acestor valori patrimoniale, focalizând pe suprafețele pictate. Ele se pot întâlni pe steaguri, sub forma unui medalion central, oval sau pătrat. Dacă inscripțiile pictate au fost realizate manual sau cu șablonul, în cazul medalioanelor compoziția a fost realizată întotdeauna ca o pictură unicat pe pânză. Doar în puține cazuri asemenea picturi au fost semnate sau marcate prin inițiale, dar realizarea lor, din punct de vedere al creației artistice este evidentă. Așadar le putem considera, în majoritatea cazurilor, creații artistice realizate de către pictori, de cele mai multe ori, autori anonimi.

Aceste medalioane pictate⁴ au fost realizate în diferite moduri: direct pe pânza steagului, de obicei pe suprafața fără preparație (grund), ori pe un suport detașabil de pe steag. În toate cazurile picturile au suferit degradări multiple pe parcursul timpului. Pe lângă praful și murdăria, care s-a depus pe suprafața lor, întâlnim mușegai, oxidări accentuate ale pigmentilor utilizați. Uzura funcțională, însă, a lăsat cele mai adânci urme de degradare, datorită purtării steagului și a păstrării în condiții necontrolate, din punctul de vedere al conservării, cauzată de intemperii, în condiții de umiditate sau căldură excesivă. Acești factori au cauzat cracluri pe suprafața stratului pictural, rupturi ale materialului textil, care au favorizat, la rândul lor, pierderea în întregime a stratului pictural, uneori până la imposibilitatea reconstruirii imaginii originale, mai ales în cazul portretelor unor personaje.

Medalionul central brodat sau pictat este simbolul central al unui steag și reprezintă chintesența mesajului acestuia⁵. În acest context necesită o atenție sporită în procesul restaurării și conservării. Etapizarea și tehnicile restaurării aplicate sunt asemănătoare cu restaurarea picturii pe pânză, *velatura*, *ritocco* și *tratteggio*. În acest caz, de fiecare dată, este solicitată reintegrarea totală a imaginii, care prin această intervenție, își recapătă valoarea istorico-documentară, culturală dar și valoarea artistico-estetică. Majoritatea medalioanelor pictate au fost realizate cu culori de tempera cu ou și culori în ulei. La finalizarea lucrării de restaurare se recomandă condiții de păstrare optime și neutilizarea

sau prin aplicare cu pensula numele nașei steagului, de regulă soția unei personalități cu stare din comunitate.

⁴ M-Kiss 2014, p. 8, 72–73; M-Kiss 2016, 144–145.

⁵ În cazul, în care medalionul central lipsește, găsim pe steaguri stema, emblema sau simbolul reprezentativ al comanditarului, principalul susținător financiar al formației respective, dar întotdeauna găsim, pe una din fețele steagurilor de pompieri, reprezentarea ustensilelor specifice muncii acestora. Vezi: M-Kiss 2004–2005, p. 547–564; M-Kiss 2009.

steagului! În expozițiile muzeale consacrate, piesele cele mai fragile, reprezentative și valoroase, sunt prezentate publicului prin replici. În aceste cazuri replicile sunt realizate de către specialiști cu profil artistic.

Salvarea steagurilor prin conservare-restaurare, de multe ori, rămâne la latitudinea artistului restaurator, deoarece înțelegerea fenomenului complex al patrimoniului cultural național, paralel cu necesitatea conservării acestuia, în timp și spațiu, în general, cercetarea și finanțarea salvării acestor obiecte deosebite, în special, va rămâne un deziderat pentru viitor.

Descrierea medalioanelor de pe steagurile de pompieri voluntari⁶

1. *Steagul Pompierilor din Timișoara 1873⁷*, este proprietatea Parohiei Romano-Catolice din Timișoara II Fabric (Biserica Millennium). Pe fața A a steagului este brodat anul 1873. Pe fața B a steagului există un medalion oval (49 × 65,5 cm) cu patru proeminente, detașabil de pe steag și mărginit de o lezardă decorativă. Spațiul compozițional este orientat vertical, personajul principal și singurul, este Sfântul Florian⁸, bărbat

⁶ Înființarea Reuniunii Pompierilor Voluntari din Banat s-a efectuat într-un context specific de dezvoltare economică și emancipare socială, în a doua jumătate a secolului XIX-lea, când formarea și consolidarea unităților de pompieri voluntari era la apogeu. Ne referim, în special la comitatele Torontal (Torontál), Timiș (Temes), Caraș-Severin (Krassó) și nu numai. De exemplu, înființarea *Reuniunii Pompierilor Teritoriale*, în 1870, sub patronajul contelui Victor Széchenyi (1871–1945). Începând de la aceea dată, pe teritoriul Banatului istoric s-au constituit peste 80 de formații voluntare de pompieri, într-un interval scurt de timp, de doi ani. Devisa acestor asociații civile de pompieri de la început a fost: *Got Zur Ehr Dem Nächsten Zur Wehr, Egy Mindnyájunkért, Mindnyájant Egyért* (într-o altă formă, *Egyesült erővel egymásért a veszélyben*), adică *Unu pentru Toți, Toți pentru Unu* (în alte locuri: *Lui Dumnezeu Mărire, Aproapelui Iubire*). M-Kiss H. - M-Kiss A. 2017, p.5.

⁷ M-Kiss 2010, p. 286–288; M-Kiss 2017, p.26–32.

⁸ Sfântul Florian a fost un martir creștin executat de către romani la data de 4 mai 304, d.Chr., în localitatea Lauriacum sau Lauria, astăzi Lorch în Austria. Deoarece Florian nu adora zeii romani a fost exilat și trimis în nord-estul imperiului, provincia Noricum, azi în Austria, la Sankt Pölten. Nu s-a supus, însă, nici în exil și a ajutat grupul de creștini să-și păstreze credința. Drept pedeapsă a fost ars și ucis în chinuri, tăiat de viu, și cu o piatră de moară legat la gât, a fost aruncat în râul Enns. Pe lângă orașul Linz din Austria și polonezii l-au ales ca un sfânt protector, începând din anul 1184, când papa Lucius al III-lea a aprobat ca moaștele sfinte a lui Florian să fie duse în Cracovia (în Polonia). Bazându-se pe această întâmplare reală, toate meseriile care au de a face cu arderea și cu stingerea focului, respectiv cu focul și cu apa, în frunte cu pompierii, l-au ales ca protector. Sfântul Florian

tânăr cu părul lung și corpul robust, îmbrăcat în vestimentația unui centurion roman. Poziția corporală este cea ortostatică, stând pe norii de fum, cu piciorul stâng înainte și piciorul drept în repaus. În mâna dreaptă are un ciubăr din care se varsă apa cu care încearcă să stingă focul izbucnit în case, iar mâna dreaptă se sprijină pe roata din piatră, simbol al martirajului său. Sfântul Florian este reprezentat cu aureolă reprezentată printr-un cerc subțire, și este supradimensionat față de casele în flăcări, în acest mod de ierarhizare a raportului dintre personaj și celelalte elemente fiind exprimat triumful asupra focului. Din punct de vedere al tehnicii de realizare, medalionul este pictat în ulei iar cromatică în ordine descrescătoare este următoarea: fondul este auriu, pe care personajul se conturează în contrast, în partea inferioară a medalionului norii de fum sunt gri, roșul și albul sunt în cantități egale distribuite în diferite zone inegal, dar echilibrat, urmate de albastru și verde în cantitate mai mică iar umbra arsă este distribuită echilibrat în trei zone (vestimentație, ciubăr și încălțăminte). Medalionul este fixat de materialul textil suport al steagului de culoare roșie prin cusătură.

Starea de conservare generală a steagului este încă satisfăcătoare, dar necesită în special o conservare preventivă, respectiv derularea steagului de hampă și poziționarea pe o suprafață plană în repaus a materialului textil până la restaurarea și conservarea piesei. Medalionul analizat, fiind pictat pe un suport mobil și nu pe un șasiu fix, însumând și uzura funcțională, prezintă probleme de desprindere a stratului pictural. În prezent sunt vizibile zone lacunare, cracluri și o ruptură remarcabilă cu intervenții necorespunzătoare cu scopul de a salva piesa.

2. *Steagul aniversar al Reuniunii Pompierilor Voluntari din Ciacova (1881–1931)* se află în proprietatea Primăriei și Muzeului din Ciacova.

este sărbătorit de Biserica Romano-Catolică la 4 mai. [http // ro.m.wikipedia.org](http://ro.m.wikipedia.org). Numele Sfântului Florian, în zona centrală și de est a Europei, se asociază cu stingerea focului. În reprezentările sfântului el este înfățișat în vestimentația unui comandant de centurion roman (companie), într-o mână ținând un steag roșu iar cu mâna cealaltă vărsând apă dintr-un ciubăr pe un imobil în flăcări. Doar în trei localități din Banat se regăsește câte o statuie reprezentându-l pe Sfântul Florian: la Jimbolia, la Aradul Nou și la Zădăreni. Formația de Pompieri Voluntari Civili (Önkéntes Polgári Tűzoltókar) din Arad, prima formație de acest gen din Banat, a stabilit în statutul ei din 1861, că pe steagul de pompier trebuie să fie reprezentat, în mod obligatoriu, Sfântul Florian precum și textul: „Egy Mindnyájunkért, Mindnyájant Egyért”, (*Unul pentru Toți, Toți pentru Unul*).

Steagul este inscripționat bilingv în română și germană: Reuniunea Pompierilor Voluntari / Freiwillige Feuerwehrverein / Ciacova / 1881–1931. Pe una dintre fețe se găsește medalionul pictat cu dimensiunile de 58,6 × 45,3 cm, sub care este trecut anul 1881–1931. Medalionul este oval și detașabil, iar pe margine este o lezardă decorativă de culoare galbenă cu fir metalic. Spațiul compozițional este orientat vertical, personajul principal din stânga este Sfântul Florian, iar personajul secundar poziționat în dreapta este un înger cu aripi. Vestimentația Sfântului Florian este aidoma unui comandant roman, poziția corporală fiind cea ortostatică, stând în picioare pe norii de fum, cu piciorul stâng în repaus. Îngerul însoțitor al personajului principal are în mâini un ciubăr din care se varsă apa cu care încearcă să stingă focul izbucnit din case. În partea stângă a Sfântului Florian este o roată de moară cu o frânghie simbol al martirajului său. Sprijinit de brațul stâng este hampa steagului într-o poziție înclinată, iar steagul este alb cu o cruce, simbolul creștinismului. Raportul de ierarhizare a personajelor față de celelalte elemente din compoziție exprimă triumful asupra focului. Din punctul de vedere al tehnicii de realizare, medalionul este pictat în culori de tempera iar cromatică în ordine descrescătoare este următoarea: predominant este griul-albăstrui (fundalul, norii de fum și vestimentația) urmat de alburi (vestimentația și aripile Îngerului și raza de lumină deasupra capului Sfântului Florian). Vestimentația Sfântului Florian este realizată în nuanțe de albastru, roșu, verde. În contrast, focul din partea inferioară a medalionului este realizat în nuanțe de roșu, orange și galben. Medalionul este aplicat pe materialul textil al steagului de culoare roșie. În prezent starea de conservare a steagului este foarte bună deoarece a fost restaurat integral în anul 2015–16⁹. Starea de conservare preventivă a steagului, pe o perioadă îndelungată, este asigurată printr-un modul de depozitare și expunere ce oferă vizibilitate ambelor fețe, fiind ferit de praf, agenți poluanți și alți factori de deteriorare. Înainte de operațiile de conservare preventivă, piesa textilă a fost consolidată, salvându-se toate fragmentele și firele textile afectate. Pictura, de asemenea, a fost supusă operațiilor de consolidare, curățare și reintegrare cromatică.

3. *Steagul Formației de Pompieri Civili Voluntari din Jimbolia 1902*, aparține Muzeului Pompierilor Sfântul Florian, fiind susținut financiar de

⁹ M-Kiss 2016, p. 99–103.

Primăria Oraşului Jimbolia¹⁰. Inscricţia este în limba maghiară A „ZSOMBOLYAI POLGÁRI ÖNKÉNTES TŰZOLTÓ EGYLETNEK” / GRÓF CSEKONICS ENDRE PÁRTFOGÓ 1902, în traducere Formaţiei de Pompieri Civili Voluntari din Jimbolia, protector Conte Csokonics Endre 1902. Compoziţia nu este realizată într-un cadru limitat, aceasta ocupă un spaţiu aproximativ de 55 × 44 cm. În partea superioară şi inferioară a compoziţiei este inscripţia anterior amintită. Singurul personaj este Sfântul Florian reprezentat în vestimentaţia soldatului roman, poziţia corporală este cea ortostatică cu piciorul drept în repaus pe norii de fum. În mâna stângă este ținută hampa steagului alb bilobat cu cruce de culoare roşie iar în vârful hampei este crucea creştină, iar în mâna dreaptă este ținut ciubărul din care se varsă apa pentru a stinge focul izbucnit din case. Raportul de ierarhizare a personajului față de casele în flăcări exprimă triumful asupra focului. Din punctul de vedere al tehnicii de realizare, compoziţia este un colaj cu broderia aplicată pe mătase naturală în tehnica picturii cu acul. Pe mătasea naturală sunt intervenţiile cu aţă de brodat din mătase de diferite culori şi nuanţe. Culorile predominante ale vestimentaţiei, respectiv drapajele în ordine descrescătoare sunt roşu, verde, ocru, ivoir, umbră arsă şi nuanţele lor. Anumite elemente decorative sunt brodate cu fir metalic, şnur ornamental, şi chiar bumbi metalici. Aproximativ 50% din cromatica compoziţiei este dominată de alb şi griuri (nori, vestimentaţie, steag, apă). Compoziţia realizată în culori pastelate este în contrast cu fondul roşu al steagului cu motive fitomorfe, frunze şi flori de trandafir. Starea de conservare a steagului în general în prezent, este foarte bună deoarece a fost restaurat integral în anul 2017¹¹. Ca o conservare preventivă pe o perioadă îndelungată steagul este într-un modul de depozitare şi expunere, ce oferă vizibilitate ambelor feţe, ferit de praf, agenţi poluanţi şi alţi factori de deteriorare. Înainte de operaţiile de conservare preventivă, piesa textilă a fost consolidată, salvându-se toate fragmentele şi firele textile afectate, iar broderia, de asemenea, a fost supusă operaţiilor de consolidare şi curăţare.

4. *Steagul aniversar pentru Serviciul Public de Pompieri Civili al Oraşului Jimbolia 1875–2000*, aparţine Muzeului Pompierilor Sfântul Florian, fiind susţinut financiar de Primăria Oraşului

¹⁰ M-Kiss 2017, p. 273–284; M-Kiss H. - M-Kiss A. 2017, p.10–11, 18–19; M-Kiss H. - M-Kiss A. 2017a, p.9–12, 18–19; M-Kiss H. - M-Kiss A. 2017b, p.13, 20.

¹¹ M-Kiss 2018.

Jimbolia. După inscripţie, este cel mai recent dintre piesele studiate. Medalionul este oval, 44 x 30 cm, pe margine este o lezardă decorativă. Compoziţia reprezintă un singur personaj, pe Sfântul Florian, în poziţie ortostatică pe un soclu, asemeni unei statui. În mâna dreaptă este un steag alb iar în mâna stângă este ciubărul cu care stinge focul izbucnit la o casă. Din punct de vedere tehnic medalionul este realizat în tehnica serigrafiei. Personajul este realizat pe un fond de culoare albastru deschis, cromatica vestimentaţiei în ordine procentuală descrescătoare este roşu, ocru, albastru, umbră arsă, iar la steag şi casă predomină culoarea albă. Starea de conservare a steagului este foarte bună.

5. *Steagul Comandamentului Pompierilor Voluntari Timişoara-Cetate, 1898*, aparţine Muzeului Naţional al Banatului din Timişoara¹². Pe una dintre feţe este un medalion de 72 × 67 cm ce se poate încadra într-un pătrat, cu patru colţuri şi patru semicercuri, paspolat cu o lezardă decorativă de 2 cm. În partea superioară a medalionului este inscripţia bilingvă, română şi maghiară (această inscripţionare bilingvă am întâlnit-o o singură dată, probabil, s-a dorit păstrarea şi utilizarea steagului şi după schimbarea administraţiei din 1918, n.a.): Sft. Florian, iar în partea inferioară Patronul Pompierilor / a tűzoltók védőszentje, în stânga şi dreapta medalionului este brodat anul 18–98. Sfântul Florian este reprezentat ca un tânăr robust cu părul lung în vestimentaţia unui soldat roman. Asemeni cazurilor anterioare ierarhizarea este evidentă prin supradimensionarea personajului Sfântului Florian față de casele în flăcări, simbolizând triumful asupra focului. Poziţia corpului este cea ortostatică sprijinit pe piciorul stâng iar cu cel drept în repaus. În mâna stângă ține un steag, iar în mâna dreaptă ciubărul din care se varsă apa cu care stinge focul izbucnit din case. Sfântul Florian stă pe norii de fum. Din punct de vedere cromatic fundalul este de culoare albă, vestimentaţia este realizată în culorile roşu şi ocru în cantităţi aproximativ egale, alb albastru, umbră arsă. Steagul este alb, iar norii de fum sunt de culoare gri, albastru, violet în contrast cu focul izbucnit în culorile roşu, orange şi galben. Din punct de vedere tehnic, compoziţia este un colaj din mătase naturală de diferite culori cu intervenţii în tehnica picturii cu acul şi aţă de brodat din mătase naturală. Anumite accente şi conturul formelor sau diferite elemente decorative sunt realizate cu fir metalic de diferite

¹² M-Kiss 2008, p.161–168, 171; M-Kiss 2009, p.77–78; M-Kiss 2009; M-Kiss 2011; Kakucs 2008, p.191–192; M-Kiss et alii 2007.

tipuri. Prin intervențiile cu ața de brodat sunt rezolvate volumetria, drapajul precum și dinamismul propagării fumului. Starea de conservare este foarte bună, steagul a beneficiat de tratamente de conservare preventivă în laboratorul de restaurare – conservare a Muzeului Național al Banatului din Timișoara înainte de 1989¹³.

6. *Steagul aniversar Marienfelder Freiwillige Feuerwehr 1905–1930*, aparține primăriei comunei Teremia Mare. Medalionul este oval, dimensiunea este de 64 × 49 cm, și pe toată marginea este o lezardă decorativă. Sfântul Florian este reprezentat în poziție ortostatică, vestimentația este a unui centurion roman. În partea stângă a personajului este roata de piatră cu frânghia, iar în mâna stângă este ciubărul cu apă cu care stinge focul izbucnit. Ierarhizarea Sfântului Florian față de puterea focului este evidențiată prin supradimensionare. Din punct de vedere cromatic predomină griurile colorate din fundal și din jurul personajului. Vestimentația Sfântului Florian este realizată în culorile roșu, albastru și griuri. Un contrast puternic cu ponderea mare a griului îl are focul realizat în roșu, oranj și galben. Din punct de vedere tehnic medalionul este pictat în culori de tempera pe suport mobil din pânză. Starea de conservare a medalionului este nesatisfăcătoare, pe de o parte din cauza păstrării și a uzurii funcționale, pe de altă parte din cauza viciilor de realizare pe suportul mobil textil fără preparare. În prezent pictura are un aspect parțial indescifrabil din cauza pierderilor destul de însemnate din stratul pictural. Degradarea este evolutivă, întreaga piesă textilă istorică necesită intervenție urgentă de restaurare-conservare.

7. *Steagul Pompierilor Militari de la Buziaș*, este inscripționat în limba germană și maghiară în partea superioară și inferioară a medalionului: GOTT ZUR EHR', DEM NÄCHSTEN ZUR WEHR / ISTEN DICSŐSÉGÉRE, FELEBARÁTUNK SEGITSÉGÉRE în traducere ÎN PREAMĂRIREA LUI DUMNEZEU / AJUTORAREA APROAPELUI. Compoziția nu este realizată într-un cadru limitat, aceasta ocupă un spațiu aproximativ de 55 × 65 cm. Sfântul Florian este reprezentat în poziție ortostatică, în vestimentația unui comandant de legiune romană, stând pe norii de fum. În partea stângă este piatra de moară iar în mâna dreaptă este ciubărul cu apă cu care stinge focul izbucnit la casele aflate în partea inferioară a

compoziției. În compoziție se evidențiază triumful asupra focului, prin supradimensionarea personajului față de casele în flăcări. Cromatica în prezent este restrânsă din cauza faptului că se pot distinge numai fragmente de material textil de culoare roșie-vișinie și firele metalice. Din punct de vedere tehnic compoziția este realizată în tehnica colajului cu intervenții prin brodat. Starea de conservare este nesatisfăcătoare, în primul rând compoziția a fost decupată de pe un steag mai vechi probabil deteriorat în totalitate și aplicat pe un material nou. Aceste modificări au cauzat pierderi de material din structura de realizare a compoziției, uzura funcțională a obiectului de asemenea a fost puternică, necesitând aceste intervenții cu conotații neprofesioniste. Starea de fapt nu mai permite o integrare a imaginii originale, decât o conservare prin stoparea deteriorărilor.

8. *Steagul Pompierilor Voluntari de la Sânnicolau Mare German*, este inscripționat în limba maghiară: ÖNKÉNTES TÚZOLTÓ TESTÜLET / NÉMET SZENT MIKLÓS / 1906 / ISTENNEK DICSŐSÉG, EGYMÁSNAK SEGITSÉG! / 1912. În traducere: Slavă Domnului, Ajutorare reciprocă! Medalionul este oval cu dimensiunile de 47 × 78 cm, în partea superioară și inferioară este ornamentat și pe marginile compoziției este o lezardă decorativă. Spațiul compozițional este orientat pe verticală, Sfântul Florian este reprezentat cu aureolă, în poziție ortostatică, pe norii de fum, ca un bărbat tânăr cu păr lung și barbă, în vestimentație de soldat roman. De brațul stâng este sprijinit steagul, iar în mâna dreaptă este un ciubăr din care se varsă apa cu care stinge focul izbucnit dintr-un complex arhitectural. Ierarhizarea prin supradimensionarea Sfântului Florian simbolizează puterea asupra focului. Cromatica compoziției este în ordine descrescătoare, fundalul este alb și ocupă 50% din compoziție, vestimentația este realizată în culorile roșu, ocru și griuri în cantități egale, ciubărul și încălțăminte este realizată în nuanțe de siena, steagul este realizat în diferite nuanțe de ocru, umbră arsă pentru redarea volumetriei drapajului, norii de fum sunt de culoare gri. Acoperișul casei este de culoare gri și accentuează roșul, oranjul și galbenul focului. Din punct de vedere tehnic medalionul este un colaj din material textil din mătase naturală cu intervenții pe toată suprafața în tehnica picturii cu acul, culoarea aței de brodat din mătase naturală este în acord cu suprafața formelor decupate. Anumite ornamente și piese vestimentare, cum este cel de pe armură sau norii și alte elemente sunt realizate din fire metalice.

¹³ M-Kiss 2008, p.143–154, 173; M-Kiss 2011, p.49–52, 141–143, 192; M-Kiss 2012, p.84–91.

Starea de conservare a medalionului este foarte bună după tratamentele de conservare - restaurare de care a beneficiat în anul 2010, la Facultatea de Arte și Design Timișoara, specializare Conservare - Restaurare.

9. *Steagul Rotarilor și Potcovarilor din Sânnicolau Mare 1925*, aparține Parohiei Romano-Catolice Sfânta Tereza De Avila¹⁴ și este inscripționat în limba germană: SCHMIEDE FAHNE / 1925. În traducere: Steagul potcovarilor 1925. Medalionul de formă ovală cu dimensiunile de 39 × 49 cm, compoziția orientată pe verticală îl reprezintă pe Sfântul Florian, bărbat tânăr, robust cu părul lung, în vestimentația unui soldat roman, poziția corporală este cea ortostatică, fiind poziționat pe norii de fum. Dintre elementele simbolice consacrate, în partea stângă este roata cu frânghia iar în mâna dreaptă a Sfântului Florian este un ciubăr din care se varsă apa cu care stinge focul izbucnit dintr-un complex de imobile. În partea inferioară, la picioarele Sfântului Florian, sunt reprezentate ustensilele de potcovar: ciocan, clește, și pilă. Sub anul 1925 este reprezentată o potcoavă cu numărul 33. Medalionul din punct de vedere tehnic este pictat în culori de ulei direct pe materialul textil cu motive decorative florale. Din punct de vedere cromatic predomină culoarea albastră, fundalul și parțial vestimentația, unde întâlnim și culoarea roșie și verde, griul este într-o cantitate mai mică. Marginea medalionului este colorată cu auriu, asemeni motivelor ornamentale și inscripției de pe steag. Starea de conservare a steagului, în ceea ce privește medalionul pictat este nesatisfăcătoare, pictura realizată fără preparație, pe materialul textil extrem de mobil și incompatibil cu aderența stratului pictural a contribuit la desprinderea stratului pictural în mai multe zone oferind o imagine necorespunzătoare din punct de vedere estetic. La această stare a contribuit și uzura funcțională și intemperiiile sezoniere din biserică. În vederea păstrării informațiilor ce comportă, piesa textilă istorică necesită integral intervenții de conservare - restaurare.

Concluzii

Studiile comparative a iconografiei unor ansambluri sau subansambluri, în cazul nostru medalioane, pe suport textil, au menirea de a clasifica valoric și de a decide, prin date statistice comparabile între ele, starea lor de conservare biologică actuală, în funcție de vârstă, uzură funcțională, materiale,

tehnică de realizare și de interferențe cu factorii de mediu. Recâștigarea unor echilibre favorabile pieselor de patrimoniu, unicate, cum sunt și steagurile istorice de pompieri, este posibilă prin înțelegerea fenomenului de degradare a pieselor textile, și prin conservare activă, ce presupune o cercetare atentă, asigurarea condițiilor de depozitare, transport și manipulare precum și restaurarea lor.

La cele nouă steaguri istorice cu medalioane reprezentându-l pe Sfântul Florian, ca metodă de subliniere a importanței personajului principal s-a recurs de către autori, în toate studiile de caz întreprinse, la ierarhizare prin supradimensionare. Două reprezentări sunt cu aureolă și tot două sunt portrete cu barbă. Ca o excepție de reprezentare la un singur steag (Ciacova) am întâlnit două personaje, Sfântul Florian fiind însoțit de un Înger. Ca tehnică de realizare patru medalioane sunt pictate, patru sunt realizate prin metoda colajului cu broderie, iar un medalion în altă tehnică (serigrafie). La toate cele nouă steaguri este reprezentat ciubărul, iar în șase compoziții apare reprezentarea roții de moară. Casele în flăcări sunt prezente la toate cele nouă reprezentări, prin ansambluri arhitecturale: mori, covăcii, clădiri simbolice, iar simbolul steagului, purtat de Sfântul Florian, apare la cinci medalioane. Norii de fum sunt prezenți în opt compoziții. Din punct de vedere al conservării, patru steaguri au beneficiat de tratamente de conservare - restaurare și în prezent sunt în stare foarte bună. Dintre ele însă, numai două steaguri au modul de expunere și păstrare care garantează starea lor de conservare biologică. Patru steaguri istorice sunt într-o stare nesatisfăcătoare de conservare, se impun intervenții urgente de conservare - restaurare. Cel mai recent steag, confecționat în 2000 la Sibiu, este încă în stare foarte bună de conservare.

BIBLIOGRAFIE

- Kakucs 2008
Kakucs Lajos, *Breslele, manufacturile și dezvoltarea industrială a Banatului între 1717–1918*, p.191–192, 2008, Editura Mirton, Timișoara.
- Kiss 2004–2005
Kiss Hedy, Steagul Formațiunii de Pompieri Voluntari din Tormac, județul Timiș, *AnB, S.N., Arheologie-Istorie*, Vol. XII-XIII (2004–2005), 547–564.
- M-Kiss *et alii* 2007
M-Kiss Hedy, Dumitru Țeicu, Mircea Taban, Augustin Mureșan, *Din istoria vexilologiei bănățene*, Reșița (2007).

¹⁴ M-Kiss 2018, 17–25.

- M-Kiss 2008
M-Kiss Hedy, Drapelul Pompierilor Voluntari Timișoara-Cetate, inaugurat la 20 August 1898, *Memoria Satului Românesc*, IX (2008), 161–168, 171.
- M-Kiss 2008a
M-Kiss Hedy, Activitatea sectorului textile din cadrul Laboratorului Zonal de Conservare-restaurare, Muzeul Banatului Timișoara (1975–2007). *Memoria Satului Românesc*, IX (2008), 143–154, 173.
- M-Kiss 2009
M-Kiss Hedy, *Textile istorice din colecția Muzeului Banatului Timișoara, secolele XVIII-XX*, Timișoara (2009).
- M-Kiss 2009a
M-Kiss Hedy, *Városi, egyesületi és cébzászlók Temesvárról*, Makó (2009).
- M-Kiss 2009b
M-Kiss Hedy, Colecția de steaguri a Muzeului Breslelor din Târgu Secuiesc, Sfântu Gheorghe (2009).
- M-Kiss 2011
M-Kiss Hedy, A Temesvári Bánát Múzeum történelmi textiliáinak konzerválási állapota, Starea de conservare a textilelor istorice în Muzeul Banatului Timișoara (Conservation conditions of Historical Textiles in the Banat Museum Temesvár). *Erd. Magy. Rest. Füz.* 11 (2011), 49–52, 141–143, 192.
- M-Kiss 2012
M-Kiss Hedy, Restaurarea și conservarea patrimoniului mobil textil, Ediția a II-a, Editura Eurostampa, Timișoara, (2012), 84–91.
- M-Kiss 2014
M-Kiss Hedy, The Issue of Conserving the Medallions of Historical Flags. In: *E-BOOK of ABSTRACTS, 3 International Seminar & Workshop, 16–18 October 2014, Emerging Tehnology and Innovation for Cultural Heritage, Advanced Tehnology for Diagnosis, Prevention and Management of Historical and Archaeological Parchment, Leather and Textile Artefacts*, Astra Centre for Heritage-CePCor, Sibiu (2014), 8, 72–73.
- M-Kiss 2016
M-Kiss Hedy, Aspectele conservării și restaurării Steagului Reuniunii Pompierilor Voluntari din Ciacova 1881–1931, Județul Timiș. *Restitutio, Conservation-restoration bulletin*, 10 (2016), Vol. 2, 99–103.
- M-Kiss 2016a
M-Kiss Hedy, Salvarea medalioanelor pictate ale steagurilor. *Forma*, 19 (2016), 144–145.
- M-Kiss, 2017
M-Kiss, Hedy, Colecția de textile a Muzeului Formației de Pompieri Sfântul Florian din Jimbolia, *AnB, S.N., Arheologie-Istorie*, XXV (2017), 273–284.
- M-Kiss H. - M-Kiss A. 2017
M-Kiss Hedy, M-Kiss Andrei, *Muzeul Formației de Pompieri Sfântul Florian din Jimbolia*, Timișoara (2017).
- M-Kiss H. - M-Kiss A. 2017a
M-Kiss, Hedy, M-Kiss, Andrei, *A Zombolyai Szent Flórián Múzeum Tárgygyűjteménye*, Timișoara (2017).
- M-Kiss H. - M-Kiss A. 2017b
M-kiss Hedy, M-Kiss Andrei, *Museum der Feuerwehrlheit Sankt Florian aus Hatzfeld*, Timișoara (2017).
- M-Kiss 2018
M-Kiss Hedy, *Colecția de steaguri istorice a parohiei romano-catolice „Sfânta Tereza de Avila” din Sânnicolau Mare*, Timișoara (2018).
- M-Kiss 2018a
M-Kiss Hedy, Restaurarea steagului Asociației Civile a Pompierilor Voluntari din Jimbolia 1902 (Restoration of the flag for the Civic Association of Volunteer Firefighters of Jimbolia 1902). *Restitutio, Conservation-restoration bulletin*, 12 (2018).
- Mureșan - Szemkovics 2018
A.Mureșan, L.-Șt. Szemkovics, *Bibliografia vexilologiei românești*, Editat de „Vasile Goldiș” University Press, 2018, Arad (2018).

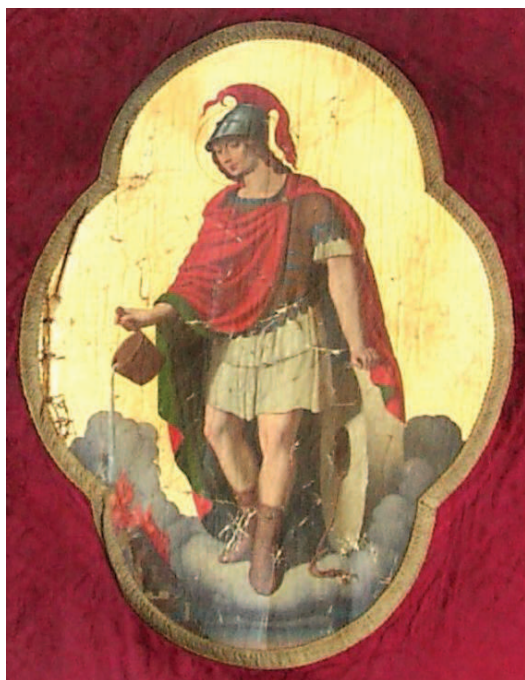

Fig. 1. Sfântul Florian pe medalionul Steagului Pompierilor din Timișoara 1873.

Fig. 2. Sfântul Florian pe medalionul Steagului aniversar al Reuniunii Pompierilor Voluntari din Ciacova, 1881–1931.

Fig. 3. Sfântul Florian pe medalionul Steagului Formației de Pompieri Civili Voluntari din Jimbolia, 1902.

Fig. 4. Sfântul Florian pe medalionul Steagului aniversar pentru Serviciul Public de Pompieri Civili al Orașului Jimbolia 1875–2000.

Fig. 5. Sfântul Florian pe medalionul Steagului Comandamentului Pompierilor Voluntari Timișoara-Cetate, 1898.

Fig. 7. Sfântul Florian pe medalionul Steagului Pompierilor Militari de la Buziaș.

Fig. 6. Sfântul Florian pe medalionul Steagului aniversar Marienfelder Freiwillige Feuerwehr 1905–1930.

Fig. 8. Sfântul Florian pe medalionul Steagului Pompierilor Voluntari de la Sânnicolau Mare German.

Fig. 9. Sfântul Florian pe medalionul Steagului Rotarilor și Potcovarilor din Sânnicolau Mare 1925.